

Toespraak door wethouder Karsten Klein (Stedelijke Economie, Zorg en Havens en Stadsdeel Scheveningen, gemeente Den Haag) - Onthulling oorlogsmonument Parnassia Groep, 27/12/2017

Achteraf beschouwd, bleek het gewoon in de krant te hebben gestaan.

Op maandag 3 augustus 1942 meldt de Haagse krant 'Het Vaderland' op de voorpagina dat de Nederlandse joden te werk gesteld zullen worden. 'In het oosten', zo heet het omfloerst. En aangezien de Duitse bezetters zichzelf geen barbaren willen noemen, zo staat het er, willen zij de joden toestaan dat hun gezinnen meereizen. Maar, zo eindigt de boodschap: 'hun lot zal hard zijn'. Op dezelfde bladzijde maakt de krant melding van de geboorte van een zebra in de Haagse dierentuin, compleet met aandoenlijke foto.

Met de kennis van nu is het schokkend om zo'n krantenpagina onder ogen te krijgen. Omdat we weten wat er achter die verhullende term van 'tewerkstelling' schuilging: massamoord op fabrieksmatige wijze.

Twee dagen eerder waren al katholiek gedoopte Joden in Den Haag opgepakt. Een reactie van de bezetter op het protest dat kardinaal de Jong in de katholieke kerken had laten voorlezen. Halverwege augustus 1942 begon ook in onze stad het systematisch ophalen van Joodse burgers. Ze waren eenvoudigweg vogelvrij verklaard. Tussen de zomer van 1942 en het voorjaar van 1943, in nog geen negen maanden, werd bijna de gehele Joodse gemeenschap van Den Haag weggevoerd.

Een gemeenschap met een geschiedenis die terugging tot de zeventiende eeuw. Een gemeenschap die bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog de op één na grootste van Nederland was. En waarvan heel veel leden een bijdrage hadden geleverd aan de ontwikkeling van deze stad en dit land. Meer dan 12.000 Joodse Hagenaars werden het slachtoffer van de nationaalsocialistische rassenwaan.

Aanvankelijk leken de Duitsers ziekenhuizen en andere zorginstellingen met de rust te laten. Misschien om het verhaal van de tewerkstelling aannemelijker te maken? Het is dan ook niet vreemd dat veel Joden in die eerste maanden onderdoken in zorginstellingen. Ook in de toenmalige Ramaer-kliniek, de kliniek Oud-Rosenburg en bij de Stichting Bloemendaal vonden zij onderdak. En dachten er veilig te zijn. Helaas bleek dat valse hoop.

Op 31 december 1942 vond er in de Ramaer-kliniek en de kliniek Oud-Rosenburg een razzia plaats, waarbij zowel patiënten als onderduikers werden opgepakt. Het was de allereerste razzia in een zorginstelling in Nederland. In de maanden

erna zouden nog verschillende razzia's volgen in de Haagse klinieken voor geestelijke gezondheidszorg.

227 mensen die hierbij werden opgepakt en weggevoerd zouden de oorlog niet overleven. Ze werden voor het merendeel vermoord in de vernietigingskampen die de nazi's in het bezette Polen hadden ingericht. In deze context is het bijzonder wrang te bedenken dat een groot deel van de leiding in die kampen eerder betrokken was geweest bij de moord op geestelijk handicaptten in Duitsland.

Het is aan Corien Glaudemans van het Haags gemeentearchief te danken dat we nu van bijna al die 250 weggevoerde en vermoorde mensen meer weten. Waar ze geboren zijn en wanneer. Hoe lang zij in een van de klinieken hebben verbleven. Wanneer zij zijn weggevoerd en waar ze zijn vermoord. En in sommige gevallen vond Corien nog meer informatie.

Het zijn maar summiere gegevens, zou je kunnen tegenwerpen. Maar het moet een enorm werk geweest zijn om ze te achterhalen. Bovendien: zelfs de meest basale informatie geeft deze slachtoffers iets terug van hun menselijkheid. We moeten niet vergeten dat de nazi's het erom te doen was niet alleen deze mensen te doden, maar ook elke herinnering aan ze uit te wissen. Daarom is elke informatie over deze mensen zo waardevol.

De moord op de Joodse Hagenaars is de grootste ramp die Den Haag ooit is overkomen. Wij zullen hen blijven herdenken, ook wanneer de laatste ooggetuigen van die verschrikkelijke tijd er niet meer zijn. Uit eerbied voor de slachtoffers en als waarschuwing voor ons en toekomstige generaties. Ik dank de Parnassia Groep voor de realisatie van dit monument. Een tastbare herinnering aan een misdaad die velen onvoorstelbaar leek, maar die toch gebeurde. De enige garantie dat zoiets zich nooit herhaalt, ligt besloten in onze waakzaamheid.

= = =